ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעין מוטב ואם לאו יעלו להר אחיה יבנה מזבח חנניה ינגן בכנור ויכפרו כולם ויאמרו אין להם חלק באלהי ישראל מיד געו כל העם בבכיה ואמרו חס ושלום יש לנו חלק באלהי ישראל וכל כך למה משום שנאמר [1]כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים בשלמא הוא מטהר והם מטמאין לחומרא אלא הוא מטמא והם מטהרין היכי הוי והא [א]תניא *חכם שטמא אין חברו רשאי לטהר אסר אין חברו רשאי להתיר קסברי כי היכי דלא נגררו בתריה: תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ור' נחמיה ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו פתח רבי יהודה ראש [ב]המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש [2]ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והלא דברים קל וחומר ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה [2]והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה [3]ודבר ה' אל משה פנים אל פנים אמר ר' יצחק אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה איכא דאמרי כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר האהל למקומו [3]ושב אל המחנה וגו' אמר רבי אבהו אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה [ג]עכשיו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס ישראל מה תהא עליהם אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך והיינו דכתיב ושב אל המחנה אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל: ועוד פתח ר' יהודה בכבוד תורה ודרש [4]הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני אמר ר' תנחום בריה דר' חייא איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם הסכת עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדר' יוסי ברבי חנינא [ד]דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב [5]חרב [ה](על) הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשים כתיב הכא ונואלו וכתיב התם [6]אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאים שנאמר ואשר חטאנו איבעית אימא מהכא [7]נואלו שרי צוען דבר אחר הסכת ושמע ישראל כתתו עצמכם על דברי תורה כדאמר ריש לקיש [ו]דאמר ריש לקיש [ג]מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר [8]זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר אחר הסכת ושמע ישראל הס ואחר כך כתת כדרבא [ז]דאמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה אמרי דבי ר' ינאי מאי דכתיב [9]כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה ומיץ אף יוציא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות [ח]דתנן ר' ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע אמר ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב [10]אם [ט]נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה: פתח ר' נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי דכתיב [11]ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' יוסי בכבוד אכסניא ודרש [12]לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר [13]ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה: פתח ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש [14]ויברך ה' את עובד אדום (הגתי) בעבור ארון האלהים והלא דברים ק"ו ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבץ לפניו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו עאכ"ו מאי היא ברכה שברכו אמר רב יהודה בר זבידא זו חמות וח' כלותיה שילדו [י]ששה ששה בכרס אחד
שנאמר

ואמרו לאחינו שבגולה. שלא ישמעו לו: **יעלו להר.** לאחד ההרים להתנהג בחוקות העמים לבנות במות: **אחיה יבנה מזבח.** אדם גדול היה ולראש לבני הגולה: **חנניה.** הוא חנניה אחי רבי יהושע: **ינגן בכנור.** לפני הבמה לפי שחנניה לוי היה כדתנן במסכת ערכין (ד' יא:) מעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים ולאי מן השוערים: **לכרם.** על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם זה הנטוע שורות שורות: **בכבוד אכסניא.** מכניסי אורחים בבתים: **ראש המדברים.** במסכת שבת מפרש לה במה מדליקין (ד' לג:): **שנים עשר מיל.** שלש פרסאות. מחנה ישראל מבית הישימות עד אבל השטים תלתא פרסי: **אמרה תורה כו'.** כלומר קראו הכתוב מבקש ה': **כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים.** והיינו דכתיב פנים בפנים: **הרב בכעס.** עליהם משום מעשה העגל: **ותלמיד בכעס.** וגם אתה מראה להם כעס שהרחקת אהלך ממחנה: **אם אתה מחזיר האהל למקומו** גרסינן: **והיינו דכתיב ושב אל המחנה.** השב האהל למחנה ואם לאו משרתך יהושע בן נון נער לא ימיש מתוכה שימש תחתיך. ואף על פי שהשיבו לאחר שנתרצה הקב"ה לישראל והוקם המשכן לא יצא דבר לבטלה: לא גרסינן **ומשרתו יהושע וגו': הסכת.** עשו כתות כתות. דריש הם כמו עשו: **כתתו עצמכם.** ודרשי נמי הם כמו עשה עשו עצמכם כתותים להצטער על דברי תורה: **ואת התורה.** היכן מצויה באדם שימות באהלי תורה: **הס ואחר כך כתת.** שתוק כמו ויהס כלב (במדבר יג) שתוק והאזן לשמועתך עד שתהא סגורה בפיך ואף על פי שאינה מיושבת לך ואחר כך תתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות ותרץ תרוצין עד שתתיישב לך: **יהגה.** יעיין: **מיץ חלב יוציא חמאה.** המוציא את החלב שמלך משדי אמו על דברי התורה חמאה היא לו: **ומיץ אף.** המולך כעס רבו וסובלו יוציא הלכות דם לעומתם: **דתנן.** שדיני ממונות עמוקים הם והרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהם: **המנבל עצמו.** ששואל לרבו כל ספקותיו ואף על פי שיש בהם שחבריו מלעיגים עליו: **ואם זמות.** שסתמת פיך מלשאול לשון זמם טבעת של רצועה שתוחבים בחוטם בהמה שעסקיה רעים ונותנים אותו בשפתיה לתופרם יחד ולסותמן סופך שתתן יד לפה כשישאלוך ולא תדע להשיב: **עשית חסד.** שהאכילם שנאמר ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וגו' (שמות יח): **חמות.** אשתו של עובד אדום: **וח' כלותיה.** שהיו לה ח' בניה:
שנאמר

עין משפט נר מצוה

צב א טוש"ע י"ד סי' רמג סעי' לג בהג"ה:
צג ב מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה יג סמג עשין יג טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף כא:

תורה אור השלם

1. והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יי אל בית אלהי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלם: ישעיהו ב ג
2. ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש יי יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה: שמות לג ז
3. ודבר יי אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל: שמות לג יא
4. וידבר משה והכהנים הלוים אל כל ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם ליי אלהיך: דברים כז ט
5. חרב אל הבדים ונאלו חרב אל גבוריה וחתו: ירמיהו נ לו
6. ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: במדבר יב יא
7. נואלו שרי צען נשאו שרי נף התעו את מצרים פנת שבטיה: ישעיהו יט יג
8. זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: במדבר יט יד
9. כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב: משלי ל לג
10. אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה: משלי ל לב
11. ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אספך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: שמואל א טו ו
12. לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו: דברים כג ח
13. ארץ מצרים לפניך הוא במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך ישבו בארץ גשן ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי: בראשית מז ו
14. וישב ארון יי בית עבד אדם הגתי שלשה חדשים ויברך יי את עבד אדם ואת כל ביתו: שמואל ב ו יא

רב נסים גאון

תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה. בגמרא דבני מערבא ובפסחים בפ' תמיד נשחט גרסינן תמן תנינן זה מדרש דרש ר' אלעזר בכרם ביבנה וכי כרם היה שם אלא אלו תלמידי חכמים שהן עשוין שורות שורות ככרם: פתח ר' יהודה ראש המדברים בכל מקום. מפורש במסכת שבת בפרק במה מדליקין (דף לג:) אמרו יהודה שעילה יתעלה

מסורת הש"ס

א) ע"ז ז. חולין מד: נדה כ:, ב) [שבת לג: מנחות כג.], ג) [ו"ל התפכי כפורם עכסו וים שכותבין עכסיו כיו"ד ואינו צריך], ד) תענית ז. מכות י., ה) אל, ו) שבת סג: גיטין נו:, ז) ע"ז יט., ח) כ"כ קסה., ט) [נדה כ.], י) ל"ל בן, כ) [ערכין יא:], ל) [פי' גי' ע"ז],

גליון הש"ם

גמ' ששה בכרס אחד. עיין לקמן פרשה שמות סתג כשם המפרשים די' חדרים יש באשה שלשה מימין ושלשה משמאל ואחד באמצע אם תתעבר מימין יהיו זכרים ומשמאל נקבות ובאמצע טומטום או אנדרוגינוס ונתעברו מכל החדרים רק לא מאמצע דטומטום הוי סימן קללה:

מוסף רש"י

ראש המדברים בכל מקום. בכלות המלך, שנוח עליו לדבר תחלה בכל מקום (שבת לג:). ישראל מה תהא עליהם. אם כן מי יקריבם (שמות לג יא). אשר נואלנו. מתרגם דאיטפשנא (תענית ז.). שחוטאין. דכתיב נואלנו גבי חטאנו (שם). נואלו שרי צוען. נשאו שרי נוף, אלמא הטאל נשא לשטות (סוכות י.). לעולם ילמוד אדם תורה. תרנו עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו סגורה לו בפיו, ואחר כך יהגה. יעיין בתלמודו לדמות מילתא למילתא להקשות ולתרץ, ובראשונה לא יעשה כן שמא יבטל והרב לא ימצא לו כל שעה, ועוד לאחר ששנה הרבה הוא מתיישב בתלמודו ומתרץ לעצמו דבר קושה (ע"ז יט.). אם נבלת בהתנשא. אם נבלת עצמך על דברי תורה לדרוש ולשאול ספקותיך לרבך, ואפילו נראית לו כשוטה כלא גג, סופך שתהא מנושא, ואם זמות. אם שמת זמם על פיך וחסמת אותו ולא שאלת לו הכל, סופך כשישאלך דבר הלכה תתן יד לפה ותאלם, שלא תדע לענות כלום בו (משלי ל לב).

רבינו חננאל

ואמרו לאחינו שבגולה אחיה יבנה מזבח וחנניה ינגן בכינור. כלומר יבנו מזבח בבבל ויהיה זה כהן וזה לוי ויקריבו קרבן. שכבר אין לכם חלק בארץ ישראל, מיד געו בבכיה וענו כולם ואמרו יש לנו חלק באלהי ישראל ובתורתו ובמקדשו. תנו רבנן כשנכנסו רבותינו בכרם ביבנה פתחו בכבוד אכסניא ודרשו. פתח(ו) ר' יהודה בירי' אלעאי ראש המדברים בכל מקום ודרש ומשה יקח את האהל, והלה דברים קל וחומר ומה ישראל שאינן מרוחקים אלא שלשה פרסאות נקראו מבקשי יי' שני והיה כל מבקש יי', תלמידי חכמים שנושאין משא על כתפיהן ומכתתין רגליהם והולכין מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה.
וידבר יי' ...